

دارونامه‌ی خانه بهداشت

دارو عبارت از ماده‌ای است که جهت پیشگیری، درمان و تشخیص بیماری به کار برده می‌شود و برای تأمین سهولت مصرف و تحمل پذیری برای بیمار آن‌ها را به صورتی در می‌آورند که اشکال دارویی نامیده می‌شود. اشکال دارویی از جمله قرص، کپسول، شربت، الکزیر، پماد و ... می‌توانند از راه‌های مختلف بدن همچون: دهان، گوش، چشم، بینی، پوست، رگ و عضله مصرف شوند. راه‌های خروج دارو بعد از تأثیرگذاری بر روی دستگاه‌های مختلف بدن از طریق ادرار، مدفوع و تعریق می‌باشد. از جمله اختصاصات دارویی اسم و تاریخ مصرف می‌باشد. تاریخ مصرف عبارت است از زمانی که دارو ساخته می‌شود تا زمانی که عمر دارو به پایان می‌رسد و با دو مقوله تاریخ ساخت (Mfg.date) و تاریخ انقضا (Exp.Date) مشخص می‌شود. از آن جایی که دارو اساسی‌ترین راه درمان بیماری می‌باشد، لذا توجه به مصرف به جا و اصولی دارو بسیار مهم است. مصرف معقول و اصولی دارو زمانی میسر است که بیماران تمامی توصیه‌های مربوط به داروی مورد نیازشان را بدانند و رعایت نمایند. به هنگام تجویز داروی مورد نیاز نکات مهم مانند زمان و مقدار مصرف، شرایط نگهداری و سایر توصیه‌های لازم را باید به بیمار خاطر نشان کرده و در جلسات بعدی نسبت به رعایت آن موارد با سؤال از بیمار اطمینان حاصل نمائید. دارو غذا نیست و باید به مصرف متعارف و اصولی آن تأکید نمود. هر دارو داری یکسری اثرات درمانی مشخص و تأیید شده می‌باشد که تنها در همان موارد باید مصرف شود. (۵۰)

منابع داروها:

فراورده‌های دارویی و بیولوژی را از چهار راه اصلی به دست می‌آورند:

- ۱- منابع گیاهان: برگ، ریشه، دانه و یا قسمت‌های دیگر گیاهان بعد از خشک کردن و یا انجام اعمالی روی آنها در درمان استفاده می‌شود، که به آنها **داروهای خام** می‌گویند. با جدا کردن ترکیب فعال فارماکولوژیک از گیاهان دارویی، موادی قوی و مؤثر به دست می‌آید.
- ۲- منابع حیوانی: داروهای حیوانی را اغلب از غدد و اعضاء مختلف حیوانات به دست می‌آورند، که در گذشته اهمیت زیادی داشته‌اند.
- ۳- منابع معدنی: این داروها شامل فلزات و شبه فلزات هستند که به صورت اسید و باز و املاح به کار می‌روند.

۴- داروهای صناعی: این داروها در آزمایشگاه تهیه می‌شوند و از ترکیبات آلی، یا معدنی و یا مجموعه‌ای از این دو تهیه شده‌اند. امروزه از منابع جدیدی جهت تهیه داروها استفاده می‌کنند و آن به کارگیری میکروبی‌ها است. میکروبی که بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرد ایشریشیاکولی است و متد به کار رفته فن‌آوری نو ترکیبی ژن (DNA Recombinant Technology) است. از داروهائی که امروزه به وسیله این روش تهیه می‌شوند هورمون رشد و انسولین را می‌توان نام برد.

نام‌های داروها:

یک دارو بعد از گذشتن از مراحل تحقیقاتی و پذیرفته شدن جهت مصرف در انسان وارد بازار شده و ممکن است سه نوع نام گذاری بر روی آن انجام گیرد.

- نام شیمیایی (Chemical name): وضعیت دقیق ترکیب شیمیایی و ساختمان مولکولی داروها را مشخص می‌کند، این نام بیشتر برای شیمی‌دان‌ها معنی دار است.
- نام ژنریک (Generic): یا نام غیر اختصاصی که مشخص کننده گروه فارماکولوژی داروهاست و اغلب از نام شیمیائی آنها اقتباس شده ولی ساده‌تر از آن است.
- نام تجاری (Brand or Trade Name): نام اختصاصی دارو که اغلب توسط کمپانی‌های فروشنده دارو انتخاب می‌شود، اسامی مناسبی هستند که در نوشتن آنها حرف اول را بزرگ می‌نویسند و دارای نماد ® تجاری است.

اشکال داروئی (Dosage Form):

اشکال داروئی فرم‌های مختلف یک داروست که جهت استفاده از راه‌های مختلف تهیه می‌شوند. بعضی از اشکال دارو به شرح زیر است:

عصاره‌ها (Extracts): پس از استخراج مواد مؤثر گیاهی یا حیوانی در اثر حل کردن در حلال (آب یا اتر) و تبخیر و تلغیظ ماده حاصله، عصاره به دست می‌آید که قدرت اثر آن معمولاً چندین برابر ماده خام اولیه می‌باشد. عصاره‌ها به شکل مایع، نرم و خشک وجود دارند و جهت حفظ خواص داروئی خود باید در ظرف سربسته و به دور از نور نگهداری شوند.

تنطورها (Tinctures): عصاره الکلی یا هیدروالکلی است که از داروهای گیاهی یا مواد شیمیائی به دست می‌آید. برای نمونه می‌توان از تنطور ید و تنطور دی‌ژیتال نام برد. تنطورها باید دور از نور (در شیشه‌های رنگین) نگهداری شوند و برخی از آنها پس از مدت زمانی اثرات داروئی خود را از دست داده یا فاسد می‌گردند. (تنطور بلادون)

شربت‌ها (Syrups): اشکال داروئی هستند که از انحلال مواد مؤثر در شربت قند حاصل می‌شوند و این قند سبب مطبوع کردن طعم دارو می‌گردد. (شربت سولفات فرو، هیدروکسی زین، دکسترومتورفان)

الکزیرها (Elixirs): با افزودن مواد قندی، الکل، و برخی مواد معطر به مواد داروئی تلخ جهت مطبوع کردن آنها به دست می‌آیند. (الکزیر پارگوریک، الکزیر استامینوفن و الکزیر فنوباربیتال).

سوسپانسیون‌ها (Suspensions): مخلوط‌های مایعی هستند که مواد تشکیل دهنده آنها برای مدت کوتاهی در حالت تعلیق مانده و سپس رسوب می‌کنند، لذا قبل از مصرف باید تکان داد تا داروی محتوی ظرف به شکل یکنواخت در مایع پخش شود. سوسپانسیون‌ها ممکن است از مخلوط چند ماده مؤثره داروئی تشکیل شده باشند که در این صورت آن مخلوط را "Mixtur" گویند. مثل فورازولیدون - PK (کائولین - پکتین).

دم کرده‌ها (Infusions): داروهای مایعی هستند که از خیساندن گیاه مورد نظر در آب سرد یا جوش و صاف کردن مایع حاصله به دست می‌آید. در اثر قدرت انحلال آب، مواد مؤثر گیاهی در آن حل می‌شوند. (دم کرده برگ سنا و دم کرده برگ دیژیتال)

محلول‌های داروئی: از انحلال مواد شیمیائی مختلف در آب مقطر به دست می‌آیند که جهت مصرف از راه خوراکی موضعی یا تزریقی استفاده می‌شوند.

آب‌های مقطر داروئی: از تقطیر آب در حضور بعضی از گیاهان تهیه می‌شوند و عموماً حاوی اسانس‌ها یا مواد فرار گیاهی می‌باشند و چون به سهولت فاسد می‌شوند، بایستی هر سال تازه تهیه گردند. (آب مقطر گل سرخ یا گلاب و آب مقطر بهار نارنج).

لوسیون‌ها (Lotinos): محلول‌های داروئی هستند که علاوه بر ترکیبات داروئی گوناگون، کمی نیز الکل (جهت تسریع در خشک شدن و اثر خنک‌کنندگی) دارند و به منظور تمیز کردن پوست یا در درمان دانه‌های پوستی و خارش به صورت موضعی مصرف می‌گردند. (لوسیون کالامین)

امولسیون‌ها (Emulsions): مخلوط آب و روغن که به کمک یک ماده افزوده شده دیگر (امولسیون‌کننده) نظیر متیل سلولز، صمغ عربی و یا کتیرا به شکل محلول یکنواختی در می‌آیند، مانند امولسیون پارافین مایع و فنل فتالئین که به عنوان داروی ملین به کار می‌رود. گاهی اوقات امولسیون از سائیدن دانه‌های روغنی با آب به دست می‌آید. (امولسیون بادام)

لینیمان‌ها (Liniments): محلول‌های روغنی هستند که مخلوطی از مواد داروئی با روغن، صابون، الکل یا آب می‌باشند و تنها از طریق مالیدن روی پوست جهت تسکین دردهای موضعی (استخوانی و یا عضلانی) به کار می‌روند و با افزایش گردش خون موضعی و ایجاد گرمی درد را کاهش می‌دهد. (لینیمان کامفر و لینیمان متیل سالیسیلات)

گلیسیریت ها (Glycerites): این فراورده‌های داروئی از حل کردن مواد مختلف داروئی در گلیسرین حاصل می‌شوند و معمولاً به صورت موضعی در درمان عوارض مخاط دهان و گلو مصرف می‌گردند (گلیسیریت بوراکس).

پماد یا روغن ها (Ointments): اشکال داروئی نیمه جامدی هستند که برای مصرف موضعی به کار می‌روند و مواد داروئی با یک ماده حامل نظیر وازلین، پارافین یا لانولین مخلوط شده است. در صورتی که در تهیه پمادها مقادیر زیادی گردهای داروئی مثل نشاسته، اکسید روی، کائولین و یا تالک جهت سفت کردن قوام فرآورده به کار می‌رود، ماده حاصله را ضماد یا خمیر پوستی (pastes) گویند. (خمیر اکسید روی)

کرم ها (Greams): از پمادها نرم‌تر بوده و شامل مقدار کمی آب هستند که به منظور نرم کردن پوست به کار می‌روند. (Cold Greams)

مشمع ها (Plasters): نوارهای پارچه‌ای، پنبه‌ای یا ابریشمی یا حتی کاغذی هستند که یک سطح آن آغشته به مواد داروئی است و به منظور کاهش درد و گرم کردن به صورت موضعی مصرف می‌گردند.

گردها (powders): موادی هستند که علاوه بر مصرف به شکل اصلی داروئی در تهیه قرص‌ها یا سایر فرآوردهای داروئی به کار می‌روند. (ویتامین C، مانیتول و ORS).

حب‌ها (Pills): ماده یا موادی دارویی به شکل کروی، بیضی و یا مسطح که بدون جویدن توسط بیمار بلعیده می‌شوند. امروزه قرص‌ها و کپسول‌ها به مقدار زیادی جانشین حب‌ها شده‌اند. اصطلاح حب را به صورت غلط در مورد قرص و کپسول هم به کار می‌رود.

قرص‌ها (Tables): یکی از اشکال داروئی جامد است که از پودرهای داروئی به صورت فشرده و به شکل استوانه‌ای یا پهن تهیه می‌شوند. در صورتی که قرص بدطعم، سوزاننده یا بدرنگ باشد روی آن را از یک ورقه لعاب قندی با رنگ‌های مختلف می‌پوشانند که چنین قرصی را «دراژه» (Dragee) گویند.

بعضی از مواد تشکیل دهنده قرص‌ها ممکن است در محیط اسیدی معده تجزیه شود و یا مخاط معده را تحریک کند که در این صورت قرص‌ها را از یک لایه گلوتن یا کراتین می‌پوشانند، چنین قرص‌هایی در معده باز نشده ولی در محیط قلیائی روده باز شده و جذب می‌گردند (بیزاکودیل، آسپرین M.S و پانکراتین)

قرص‌های مکیدنی (Lozenges): داروهای مختلف را پس از مخلوط کردن با قند، موسیلاژ و مواد معطر به شکل قرص در می‌آورند که از طریق مکیدن در تسکین سرفه و ضد عفونی دهان و حلق به کار می‌رود.

نقل‌های داروئی (Granules): نقل‌های داروئی که به نام گرانوله نیز معروفند مخلوط جامدی از مواد داروئی و قند است که به روش مخصوص تهیه می‌شوند. (نقل گلیسروفسفات کلسیم)

کاشه‌ها (Cachets): اشکال داروئی جامد هستند که از دو صفحه نازک و مدور (از جنس نشاسته گندم) پوشیده شده‌اند. پس از فرود بردن آن در آب، به سرعت روی زبان قرار داده و با کمی آب بلع می‌شود.

کپسول‌ها (Capsules): یکی از معروف‌ترین فرم‌های کاربرد خوراکی پودرها، روغن‌ها و مایعات به صورت کپسول می‌باشند، کپسول‌ها محفظه‌های کوچک ژلاتینی یا بیضی شکل هستند که طعم بد و تلخ داروها را مخفی کرده و پس از ورود در معده و مجاورت با شیر معده حل می‌شوند.

شیاف‌ها (Suppositories): اشکال داروئی مخروطی شکل هستند که از طریق رکتوم استعمال می‌شوند. در ساختمان آن‌ها از کره کائوچو، صابون، پیه و ژلاتین استفاده شده است که در حرارت معمولی جامد بوده ولی در حرارت بیشتر از ۳۶ درجه ذوب و مواد مؤثره آنها جذب می‌شود. برخی از شیاف‌ها اثر موضعی (ضد بواسیر، ملین) و برخی دارای اثرات عمومی (شیاف ایندومتاسین، شیاف استامینوفن) هستند.

اوول (Ovules): اشکال داروئی نرم یا جامد بیضی شکل هستند که از راه قرار دادن در مهبل استعمال می‌شوند در ترکیب آنها گلسیرین، ژلاتین، آب و داروی مورد نظر (مواد ضد میکروبی و قارچی) وجود دارد و بیشتر برای اثرات موضعی به کار برده می‌شود. (اوول کلوتریمازول)

داروهای تزریقی (Injections): محلول قابل تزریق و استریل است که حاوی یک یا چند ماده داروئی بوده و از طریق وریدی، عضلانی یا زیر جلدی به کار می‌رود. برخی از ترکیبات داروئی را می‌توان به شکل تزریق در داخل مفصل، نخاع یا قلب به کار برد. فرآورده‌های تزریقی به فرم‌های آمپول (فضای شیشه‌ای سربسته و حاوی یک دوز دارو مانند دیازپام)، ویال (فضای شیشه‌ای با درپوش لاستیکی حاوی چند دوز دارو مانند ویال پنی سیلین)، سرنگ‌های یک بار مصرف (آتروپین و پرایدوکسیم) و محلول‌های قابل تزریق وریدی با حجم زیاد (سرم دکستروز) وجود دارند.

بخورها (Inhalations): بخورها اغلب شامل مواد ضد عفونی و فرارند که هنگام مصرف مقدار کمی از آن‌ها را به آب جوش اضافه می‌کنند، در نتیجه ماده فرار شامل ماده مؤثر داروئی است که به همراه بخار آب استنشاق می‌شود. برای نمونه می‌توان از بخورهائی که دارای منتول و تنطور اکالیپتوس هستند نام برد که در زمستان و مواقع زکام از آنها استفاده می‌شود.

راه تجویز داروها :

چهار راه عمده تجویز داروها عبارتند از:

- ۱- خوراکی (Enteral) : (جذب داروها از قسمت‌های مختلف دستگاه گوارش)
- ۲- تزریقی (Parenteral) : زیرپوستی، عضلانی، وریدی و داخل نخاعی
- ۳- ریوی (Pulmonary)
- ۴- موضعی (Topical)

۱- راه خوراکی (Enteral) :

یکی از معمول‌ترین روش تجویز داروها از طریق خوراکی است. این روش تجویز هر چند سالم، مطمئن و اقتصادی است ولی تغییرات دستگاه گوارش حاصل از غذا، هیجان‌ات و فعالیت‌های فیزیکی جذب داروها را نامطمئن و کند می‌کند. داروها در دستگاه گوارش از چند محل جذب می‌شوند.

- جذب دهانی (Oral Absorption) : از آن جا که فضای دهان دارای لایه نازک سلول‌های پوششی، عروق خونی فراوان و PH اسیدی کمی است، لذا مقدار کمی از داروها از این مسیر جذب می‌شوند. ترشح بزاق و مخلوط شدن با داروها جذب بعضی از آنها را تسهیل می‌کند. در روش زیر زبانی، دارو در ناحیه زیرزبان گذاشته می‌شود تا در بزاق حل شده و جذب شود (مثل نیتروگلسیرین). در این روش جذب سریع است و اثر دارو زود ظاهر می‌شود. (۲ دقیقه).
- جذب معده‌ای : هر چند که معده دارای عروق خونی زیاد است و سطح گسترده‌ای دارد ولی از نظر جذب داروها حائز اهمیت نیست. زمان باقی ماندن دارو در معده به منظور جذب به PH دارو و حرکت معده بستگی دارد.
- جذب روده کوچک: روده کوچک با پرزهای زیادی که دارد، یک سطح وسیع برای جذب فراهم می‌آورد. جذب داروها اغلب در قسمت بالای روده کوچک انجام می‌شود.
- جذب رکتال (Rectal): جذب سطح رکتوم خیلی زیاد نیست. ولی جذب داروئی به دلیل وجود عروق زیاد در آن جا صورت می‌گیرد. یکی از مزایای این روش آن است که بخشی از دارو (حدود ۵۰ درصد) بعد از جذب از راست روده از کبد عبور نمی‌کند.

۲- راه تزریقی (Parenteral) :

- تزریق زیرپوستی (Subcutaneous): یک دارو ممکن است در زیر پوست یعنی در بافت پیوندی و یا چربی‌هائی که دقیقاً زیر درمیس قرار دارند تزریق شود. این روش تزریق بیشتر در داروهائی است

که محرک بافت نیستند، چون در غیر این صورت موجب درد، نکروز و پوست ریزی می‌شوند. سرعت جذب دارو کم است و گاهی اوقات یک حالت ذخیره دارو فراهم می‌آورد.

- تزریق درون ماهیچه‌ای (Intramuscular): بعضی از داروهای آبی، درون ماهیچه‌های اسکلتی تزریق می‌شوند، جذب این روش به دلیل وجود عروق خونی زیاد سریع‌تر از روش زیرپوستی است.
- تزریق وریدی (Intravenous): تزریق وریدی علی‌رغم مستقیم بودن ولی خطرناک‌ترین راه به حساب می‌آید. در این روش تزریق، چون دارو مستقیماً به خون تزریق می‌شود، لذا اثر فارماکولوژیک سریعی به وجود می‌آورد. داروها را باید به آهستگی تزریق کرد تا از وقوع عوارض جلوگیری شود. تزریق وریدی داروهای روغنی و آن‌هایی که کاملاً محلول نیستند صحیح نیست.
- تزریق داخل نخاعی (Intrathecal): در این روش دارو مستقیماً در فضای زیرعنکبوتیه نخاع به منظور گذشتن از سد مغزی خونی تزریق می‌شود. خیلی داروها قدرت ورود به مایع مغزی نخاعی را دارا نیستند و یا به مقدار خیلی کم جذب این ناحیه می‌شوند.
- تزریق اپی‌دورال (Epidural): این راه تجویز عبارت است از، کاربرد دارو به وسیله یک کاتتر کوچک به فضای اپی‌دورال در اطراف ماده خاکستری.
- تزریق داخل شریانی (intraarterial): یکی از راه‌های اختصاصی است که برای ایجاد غلظت زیاد دارو در مواضع خاص مثل اندام دچار سرطان از آن استفاده می‌شود.

۳- راه ریوی (pulmonary) :

ریه‌ها به علت دارا بودن سطح گسترده برای جذب و همچنین وجود شبکه مویرگی غنی در اطراف کیسه‌های هوایی یکی از روش‌های مهم مصرف دارو هستند. مصرف گازهای بی‌هوشی (هالوتان) گازهای درمانی مثل متسع‌کننده‌های برنش (سالبوتامول) و برخی آنتی‌بیوتیک‌های دیگر.

۴- راه موضعی (Topical) :

جذب داروهای موضعی که بر روی پوست یا غشاء مخاطی سایر اندام‌ها به کار می‌رود، نسبتاً سریع است. کاربرد داروها بر روی پوست اغلب برای اثر موضعی است ولی بعضی از ترکیبات محلول در چربی از سد پوست عبور کرده و اثر سیستمیک بوجود می‌آورد.

جدول مخفف‌های معمول و نمادهای مربوط به کاربرد داروها

مخفف	فرم غیر مخفف	معنی
ac	ante Cibum	قبل از غذا
ad Lib	ad Libitum	به مقدار دلخواه
Am	ante meridiem	صبح
bid	bis in dic	دو بار در روز
C	Cum	همراه
Cap	Capsule	کپسول
Cc cm ³	Cubic Centimeter	سانتیمتر مکعب
dc	Discontinue	خاتمه دادن
dl	Deciliter	یک دهم لیتر
D5 W	Dextrose 5 in water	محلول دکستروز ۵ درصد
elix	elixir	الکزیر
g, gm	gram	صدمیلی گرم
gr	grain	۶۰ میلی گرم
gtt	gutta	قطره
h, hr	hors	ساعت
hs	hora	در زمان خواب
IM	intramascular	تزریق ماهیچه‌ای
IV	intravenous	تزریق وریدی
Kg	Kilogram	۲/۲ پوند
KVO	Keep vein open	انفوزیون با سرعت خیلی کند
L	Left	چپ
L	Liter	لیتر
µg mcg	Microgram	یک میلیونم گرم
mg	Milligram	یک هزارم گرم
mEq	miliequivalent	تعداد گرم در محلول حل شده در یک میلی لیتر نرمال
min, m	Minimum	قطره (۱/۱۵ یا ۱/۱۶ میلی لیتر)
ml	Milliliter	یک هزارم لیتر
ng	Nan ogram	یک بیلیونم گرم
Ns	Normal saline	محلول IV از ۰/۹ درصد کلرورسدیم
OD	Oculus dexter	چشم راست
OS	Oculus sinister	چشم چپ
Os	Oris	دهان

مخفف	فرم غیر مخفف	معنی
OTC	Over- the- Counter	داروهای بدون نسخه
Ou	Oculus (uterque)	هر چشم
PC	Post cibum	بعد از غذا
PM	afternoon (post meridiem)	بعدازظهر
Prn	Pro re nata	با توجه به ضرورت
Pt	Patient	بیمار
q	quaque	هر
qd	quaque die	هرروز
qh	quaque hora	هر ساعت
q4h, q4	quaque 4 hora	هر چهار ساعت
qid	quarter in die	چهار بار در روز
qod	quaque aliam die	یک روز در میان
qs	quatum satis	مقدار کافی
®	Right	راست
Px	Receipt	بگیر
S	Sine	بدون
SL	Sub linguam	زیر زبان
SOS	Si opus sit	در صورت ضرورت
ss	Semis	نیمه
Stat	Statim	یک بار
sc, SQ	Subcutaneous	تزریق زیرپوستی
tab	Tablet	قرص
Tbsp	tablespoon	قاشق غذاخوری
tid	ter in die	سه بار در روز
TO	telephone Order	سفارش دارو از طریق تلفن
tsp	teaspoon	قاشق چایخوری
U	Unit	واحد (جهت انسولین، هپارین و پنی سیلین)
Vo	Verbal Order	نسخه شفاهی

نکات مهم در تجویز و مصرف دارو:

- ۱- به بیماران توصیه کنید از مصرف دارو بیش از مقداری که شما تعیین می‌کنید خودداری نمایند.
- ۲- داروها همواره باید از دسترس کودکان دور نگه داشته شوند. کودکان کنجکاو هستند و ممکن است دور از چشم والدین، دارویی را بخورند و مسموم شوند. صدمه این بی احتیاطی جبران ناپذیر است و ممکن است موجب مرگ کودک گردد.
- ۳- اگر با تمام توجه و هشدار که به والدین داده‌اید، کودکی در اثر خوردن اتفاقی دارو، دچار مسمومیت شد او را سریعاً به نزدیک‌ترین مرکز بهداشتی درمانی اعزام کنید.
- ۴- بعضی از افراد نسبت به تعدادی از داروها حساس هستند. این حساسیت ممکن است به صورت کهیر، جوش، قرمزی، خارش، تنگی نفس و ... بروز کند. در این گونه موارد دارو را قطع کنید و بیمار را به پزشک ارجاع دهید.
- ۵- همیشه از خانم متأهلی که به شما مراجعه می‌کند و از حاملگی او اطلاع ندارید سؤال کنید که حامله است یا خیر. دادن اغلب داروها در سه ماه اول حاملگی باید با تجویز پزشک صورت گیرد. در زمان شیردهی نیز خیلی از داروها که توسط مادر مصرف می‌شود برای شیرخوار ضرر دارد.
- ۶- به ستون «به چه کسانی نباید از این دارو بدهید» توجه بیشتری نمائید.
- ۷- اگر دارویی تغییر رنگ داد و یا در شکل و مزه آن تغییر ایجاد شد نباید آن را مصرف نمود. در این گونه موارد دارو را به مرکز بهداشتی درمانی برگردانید.
- ۸- روی برچسب اغلب داروها تاریخ مصرف دارو نوشته شده است (یعنی تاریخی که تا آن زمان می‌شود دارو را مصرف نمود). بنابراین شما باید در مدت زمان معینی از آن دارو استفاده کنید. اگر دارویی به مدت زیادی در خانه بهداشت بماند ممکن است تاریخ مصرف آن گذشته و غیرقابل مصرف شود. برای جلوگیری از این موارد شما باید با توجه به تعداد مراجعین، دارو تحویل بگیرید و اگر متوجه شدید دارویی مصرف نمی‌شود حداقل ۶ ماه قبل از آنکه تاریخ مصرف آن بگذرد آن را به مرکز بهداشتی درمانی روستایی که از آن دارو تحویل می‌گیرید برگردانید ممکن است سایر خانه‌های بهداشت به آن دارو نیاز داشته باشند.
- ۹- داروها را در شرایطی که روی بسته بندی معین شده است نگهداری کنید. در صورتی که شرایط خاصی برای نگهداری دارو معین نشده باشد دارو را دور از نور مستقیم آفتاب، رطوبت و حرارت و بین دمای ۱۵ تا ۳۵ درجه نگهداری کنید.
- ۱۰- همواره آخرین دستورالعمل‌های ارسالی از سوی وزارت متبوعه عمل خواهد شد.
- ۱۱- در صورت نبود پیمانانه در رابطه با حجم قاشق‌ها به جدول زیر توجه نمائید.

قاشق	حجم (میلی لیتر)
چای خوری	۱/۲۵
مرباخوری	۲/۵
غذاخوری سرخالی	۵

داروهای مسکن و تب بر

نام دارو	شکل دارو	سن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
استامینوفن	قطره	۲ ماهه تا ۵ ساله ۵ تا ۱۹ کیلوگرم	۴ بار در روز هر بار ۲ قطره به ازای هر کیلوگرم وزن بدن *	یک شیشه	۱- بیماران کبدی (مثل یرقان)- بیماران کلیوی ۲- شیرخواران کمتر از ۲ ماه
	الکزیر	۲ تا ۱۲ ماهه ۵ تا ۱۰ کیلوگرم	* ۴ تا ۶ بار در روز، هر بار یک قاشق مرباخوری (۲/۵CC) شربت	یک شیشه شربت	در مورد قرص با توجه به سه روز درمان مقدار دارو محاسبه شود
		۱ تا ۳ ساله ۱۰ تا ۱۴ کیلوگرم	* ۴ تا ۶ بار در روز، هر بار یک قاشق غذاخوری (۵CC) شربت		
	قرص ۳۲۵ میلی گرمی	۳ تا ۵ ساله ۱۴ تا ۱۹ کیلوگرم	* ۴ تا ۶ بار در روز، هر بار ۱/۵ قاشق غذاخوری (۷/۵CC) شربت یا نصف قرص		
		۵ تا ۱۴ سال	۴ بار در روز، هر بار یک قرص		
		۱۴ سال به بالا	* ۴ تا ۶ بار در روز، هر بار یک قرص		
شیاف اطفال**	کودکان ۶ ماهه تا ۶ ساله	در مواردی که کودک تب بالاتر از ۳۸/۵ درجه (زیربغل) دارد یک شیاف گذاشته و فرد را ارجاع فوری دهید			
آ.اس.آ بزرگسال	قرص ۳۲۵ میلی گرمی	۱۶ سال به بالا	۴ بار در روز، هر بار یک قرص	۱۰ قرص	۱- کسانی که سابقه ورم معده، زخم معده یا خون ریزی از معده دارند ۲- زنان باردار و شیرده ۳- بیماران کبدی و کلیوی ۴- آسم و بیماری‌هایی که سابقه حساسیت دارند.

توجه کنید:

- ۱- اگر چنانچه پس از سه روز درمان، درد کاهش نیافت و یا تب پایین نیامد با توجه به دستورالعمل‌های مربوطه پیگیری و بیمار را به پزشک ارجاع دهید.
 - ۲- قرص آ.اس. آ بعد از غذا و با یک لیوان آب خورده شود.
 - ۳- اگر کسی که آ.اس.آ می‌خورد مدفوع سیاه قیری، استفراغ خونی، تنگی نفس، درد شدید معده، بثورات جلدی یا خارش پیدا کرد، او را به پزشک ارجاع دهید.
- * تعیین تعداد دفعات و یا ساعت تجویز دارو بر حسب سن و وزن بیماران است به طور مثال در مورد شیرخوار ۴ ماهه با وزن ۶ کیلوگرم طبق جدول دفعات تجویز ۴ نوبت (هر ۶ ساعت) و در مورد کودک ۱۰ ماهه با وزن ۹ کیلوگرم ۶ نوبت (هر ۴ ساعت) یک قاشق مرباخوری شربت است.
- ** با توجه به این که مورد مصرف این دارو برای جلوگیری از تب بالا در کودکان ۶ ماهه تا ۶ ساله (پیشگیری تشنج) می‌باشد لذا توصیه می‌شود در تب‌های بالا و موارد عدم تحمل شکل خوراکی این دارو از شیباف استامینوفن استفاده شود.

داروهای درمان ترشی معده

نام دارو	شکل دارو	سن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می‌توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
آلومینیوم ام-جی یا ام-جی-اس	قرص جویدنی	۱۴ سال به بالا	۴ بار در روز هر بار یک تا دو قرص بعد از غذا	برای مدت ۵ روز درمان دارو محاسبه می‌شود.	۱- بیماران کلیوی ۲- زنان باردار

* آلومینیوم ام جی اس علاوه بر اثرات خنثی کننده اسید معده دارای خاصیت ضد نفخی نیز می‌باشد.

توجه کنید:

- ۱- به بیمار یادآوری کنید که قرص ها را خوب بجود و بعد بلعد
- ۲- قرص آلومینیوم ام-جی باید یک ساعت بعد از غذا و هر شب یک ساعت قبل از خواب خورده شود.
- ۳- این دارو ممکن است مدفوع بیمار را سفید رنگ کند.
- ۴- زیاد خوردن این دارو ممکن است باعث اسهال شود.

داروهای درمان کم آبی ناشی از اسهال

نام دارو	شکل دارو	سن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می‌توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
او.آر.اس (الکترولیت خوراکی)	پودر ۲۷/۹ گرمی	در همه سنین	بسته ۲۷/۹ گرمی را در یک لیتر آب جوشیده سرد شده و یا آب آشامیدنی سالم حل کنید و طبق جدول درمان اسهال مصرف نمایید.	با توجه به سن و بیمار *	

* درمان بیماران اسهالی باید بر اساس جدول درمان اسهال صورت گیرد. ولی چنانچه کودک تمایل داشت، محدودیتی برای مصرف او.آر.اس وجود ندارد. توجه کنید:

- ۱- اگر کودک با شیرمادر تغذیه می‌شود به او بیشتر شیر بدهند. اگر از شیر خشک یا شیرهای دیگر استفاده می‌کند بایستی آن را طبق معمول تهیه نمایند.
 - ۲- به کودک نوشیدنی یا مایعات متداول در محل مانند سوپ یا چای کم رنگ کم شیرینی و سایر مایعات خانگی بدهند.
 - ۳- اگر در موقع خوردن او.آر.اس کودک استفراغ نماید ده دقیقه بعد دوباره به او محلول او.آر.اس بدهند. دادن محلول خنک او.آر.اس با حجم کم و به دفعات مکرر در کنترل استفراغ نقش مؤثری دارد.
 - ۴- محلول تهیه شده بیش از ۲۴ ساعت نگهداری نشده و باقی‌مانده آن دور ریخته شود.
 - ۵- دفعات و مقدار تغذیه کودک مبتلا به اسهال باید بیش از کودکان سالم باشد.
 - ۶- در صورت تغییر رنگ پودر او.آر.اس از مصرف آن خودداری شود.
- نکته:** هر بسته پودر باید در یک لیتر آب (۴ لیوان معمولی) حل شود. مطمئن شوید که مادر تمام محتوی یک بسته را در یک لیتر آب حل می‌کند و به میزان نیاز از محلول ساخته شده به کودک می‌دهد.

داروهای پیشگیری از بارداری

نام دارو	شکل دارو	سن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
قرص پیشگیری از بارداری ال-دی	قرص	زنان شوهر	در شروع برنامه از روز پنجم قاعدگی تا پایان یافتن قرص ها هر شب یک قرص مصرف نمایند. بعد از گذشت ۷ روز مجدداً بسته بعدی شروع می شود و به همین ترتیب ادامه می یابد.	یک بسته برای یک دوره ۲۱ روزه	<ul style="list-style-type: none"> -چاقی -فشارخون -مرض قند -بیماری قلبی شناخته شده -سابقه زردی (یرقان) و هر نوع کبدی شناخته شده -واریس
قرص پیشگیری از بارداری سه مرحله ای (تری فازیک)	قرص	دار در سن باروری	در شروع برنامه از روز اول قاعدگی تا پایان یافتن قرص ها هر شب یک قرص مصرف نمایند. بعد از گذشت ۷ روز مجدداً بسته بعدی شروع می شود و به همین ترتیب ادامه می یابد	یک بسته برای یک دوره ۲۱ روزه	<ul style="list-style-type: none"> -وجود هر نوع غده در پستان -سابقه خونریزی های نامرتب واژن (مهبلی) -آبستنی یا موارد مشکوک به آن -هر نوع سرطان دستگاه تناسلی
قرص پیشگیری از بارداری لاینسترونول (داروی مجاز در دوره شیردهی)	قرص		هر شب یک قرص در ساعت معین و ثابت، از روز اول خون ریزی قاعدگی تا ۶ ماه اول تغذیه انحصاری با شیر مادر استفاده نماید. این قرص می بایست به طور مداوم مصرف و بین بسته های آن نباید فاصله بیفتد.	یک بسته برای یک دوره ۲۸ روزه	
مدروکسی پروژسترون استات دپو	ویال		اولین تزریق در ۵ روز اول خون ریزی قاعدگی در عضله سرین یا بازو و تزریق های بعدی هر ۳ ماه یک بار انجام خواهد شد.	یک ویال تزریقی	

توجه کنید:

- ۱- اولین تزریق آمپول و دادن قرص های پیشگیری از بارداری باید با دستور پزشک انجام شود.
- ۲- در وقت دادن قرص های پیشگیری از بارداری به دستورالعمل مربوط به آن دقت توجه کنید.
- ۳- زنان شیرده در صورت تمایل به مصرف قرص باید لاینسترنول استفاده کنند.
- ۴- در صورت بروز سردرد شدید، تاری دید، درد پا یا قفسه سینه، سرفه بی دلیل و قاعدگی نامنظم به پزشک ارجاع دهید.
- ۵- کسانی را که به طور مرتب از قرص های پیشگیری از بارداری استفاده می کنند ابتدا سه ماه بعد و سپس به صورت سالانه برای معاینه به پزشک ارجاع دهید.
- ۶- طی دو هفته اول شروع مصرف قرص ها از یک روش دیگر جلوگیری از بارداری نظیر کاندوم استفاده کنید.
- ۷- در صورتی که داوطلبین قبل از ۶ هفتگی قاعده نشوند، یا امکان تغذیه انحصاری با شیر مادر وجود نداشته باشد ۶ هفته پس از زایمان می بایست قرص های شیردهی شروع شود و اگر قبل از هفته ششم پس از زایمان خون ریزی قاعدگی شروع گردد مصرف قرص از روز اول عادت ماهانه شروع شود.
- ۸- مصرف قرص دوران شیردهی حداکثر تا پایان ۶ ماهگی کودک در صورت تغذیه انحصاری با شیر مادر متناسب بوده و پس از آن به علت افزایش احتمال حاملگی توصیه می شود استفاده همزمان کاندوم با قرص شیردهی و یا روش های مطمئن دیگر استفاده شود.

داروهای درمان کرم اسکاریس و کرمک

نام دارو	شکل دارو	سن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
مبندازول	قرص جویدنی	کودکان بالاتر از ۲ سال و بزرگ سالان	برای کرمک: یک قرص را خوب بجوند و با کمی آب میل نمایند یک هفته بعد یک بار دیگر تکرار نمایند	۲ قرص برای هر یک از افراد خانواده	۱- زنان باردار ۲- ناراحتی های کبدی
			برای آسکاریس: به مدت سه روز یک قرص صبح و یک قرص شب خوب بجوند و با کمی آب میل نمایند.	۶ قرص	۳- کودکان مبتلا به سوء تغذیه و کم خونی
پی پرازین	شربت	کمتر از ۷ کیلوگرم	کرمک: یک بار در روز یک قاشق مرباخوری ۷ روز متوالی	متناسب با وزن و میزان داروی مورد نیاز	۱- حساسیت به دارو ۲- بیماران مبتلا به صرع (غش) ۳- بیماران مبتلا به ناراحتی های کبدی و کلیوی ۴- زنان باردار کودکان مبتلا به سوء تغذیه شدید و کم خونی
			یک بار در روز یک قاشق غذاخوری ۷ روز متوالی		
			یک بار در روز دو قاشق غذاخوری ۷ روز متوالی		
			یک بار در روز چهار قاشق غذاخوری ۷ روز متوالی		
			آسکاریس: یک بار در روز ۲ قاشق غذاخوری ۲ روز متوالی		
			یک بار در روز ۴ قاشق غذاخوری ۲ روز متوالی		
			یک بار در روز ۶ قاشق غذاخوری ۲ روز متوالی		
			یک بار در روز ۷ قاشق غذاخوری ۲ روز متوالی		

توجه کنید:

- ۱- آموزش هایی را که باید درباره شستن دستها، کوتاه کردن ناخنها، تعویض و جوشاندن لباس های زیر، ملحفه و رختخواب به بیمار بدهید، فراموش نکنید.
- ۲- داروی ضد کرمک را باید به همه افراد خانواده بدهید.
- ۳- یک هفته بعد از درمان آسکاریس، اگر بیمار ناراحتی هایی داشت که نشان می داد هنوز هم آسکاریس دارد می توانید یک بار دیگر برابر جدول به او دارو بدهید.
- ۴- توصیه کنید برای جلوگیری از آلودگی مجدد، بیمار بهداشت را رعایت نموده و قبل از خوردن غذا و بعد از رفتن توالت دست ها و زیرناخن ها را با آب و صابون شسته ، ضمناً سبزی ها و میوه ها را قبل از مصرف خوب بشویند.
- ۵- بهتر است قرص مبندازول همراه با غذا به خصوص غذاهای چرب مصرف شود.
- ۶- توصیه می شود حتی المقدور از شربت پی پرازین در کودکان زیر دو سال استفاده شود.

داروی درمان کرم کدو

نام دارو	شکل دارو	سن و وزن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
نیکلوزامید	قرص جویدنی ۵۰۰ میلی گرم	۲ تا ۸ سال	دو قرص: کودک ابتدا یک قرص را می جود و با کمی آب می بلعد سپس قرص دیگر را می جود و با کمی آب می بلعد	۲ قرص	زنان باردار
		۹ تا ۱۴ سال	سه قرص به روش فوق	۳ قرص	
		بزرگ سال	۴ قرص به روش فوق	۴ قرص	

توجه کنید:

۱- این دارو باید بعد از یک غذای سبک مانند صبحانه خورده شود. با این وجود می‌توان آن را با معده خالی، یک ساعت قبل و یا دو ساعت بعد از غذا نیز مصرف کرد.

۲- در صورت عدم بهبودی، می‌توان درمان را بعد از ۷ روز تکرار کرد.

۳- برای کودکان خردسال، قرص را خرد کرده و سپس با کمی آب مخلوط نمایید و به کودک بدهید.

۴- یک ماه پس از درمان برای انجام آزمایش مدفوع و اطمینان از بهبودی، بیمار را به پزشک ارجاع نمایید.

داروهای درمان حساسیت (آنتی هیستامین)

نام دارو	شکل دارو	سن و وزن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می‌توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
دیفن هیدرامین	شربت ۱۲/۵ میلی گرم در ۵ میلی لیتر	۲ تا ۶ سال	۳ بار در روز (صبح، ظهر و شب) هر بار یک قاشق مرباخوری	یک شیشه	۱- زنان باردار
		۷ تا ۱۲ سال	۴ بار در روز (صبح، ظهر، عصر و شب) هر بار ۱ قاشق مرباخوری		۲- مادران شیرده ۳- کودکان کمتر از دو سال
دکس کلرفنیرامین	قرص ۲ میلی گرمی	بزرگسال	۱-۲ قرص در روز	۱۰ عدد	۴- مبتلایان به آسم

توجه کنید:

- ۱- آنتی هیستامین ها ممکن است ایجاد خواب آلودگی کنند. از این رو توجه کنید هنگام مصرف دارو از رانندگی و کار با ابزاری که نیاز به هوشیاری دارند خودداری نمایند.
- ۲- دارو دور از نور نگهداری شود.
- ۳- برای جلوگیری از عوارض گوارشی، همراه آب یا شیر مصرف شود.

داروهای جلدی (قسمت اول)

نام دارو	شکل دارو	سن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می‌توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
مانتول یا متیل سالیسیلات	پماد جلدی	بالاتر از ۴ سال	روی قسمتی از بدن که درد دارد بمالند و ماساژ دهند	یک لوله	۱-کودکان زیر ۴ سال ۲-زنان باردار
تتراسیکلین ۳ درصد	پماد جلدی	در همه سنین	۲ تا ۳ بار در روز هر بار کمی از این پماد را در محل بمالند	یک لوله	
کالاندولا	پماد جلدی	در همه سنین	۲ تا ۳ بار در روز	یک لوله	
کالامین دی	محلول جلدی یا کرم	یک سال و بالاتر	در محل گزیدگی حشرات یا خارش سه تا چهار بار در روز به آرامی بمالید (مالش ندهید)	یک شیشه یک لوله	۱-در کسانی که مبتلا به التهاب و ترکیدگی پوست می‌باشند ۲-کسانی که به دارو حساسیت دارند

توجه کنید:

- ۱- از پماد تتراسیکلین برای درمان عفونت های جلدی مثل زرد زخم استفاده می‌شود.
- ۲- از پماد کالاندولا در التهابات پوستی، خارش خفیف، حساسیت به پودر لباسشویی و گزیدگی حشرات استفاده می‌شود.
- ۳- پماد منتول و متیل سالیسیلات بایستی دور از نور، در جای خنک و دور از دسترس اطفال نگهداری شود. -قبل از استفاده از این پماد بهتر است اول کمی از آن را روی قسمت کوچکی از پوست بمالند، و اگر پس از ۱۰ دقیقه جای آن قرمز نشد و خارش پیدا نکرد، آن وقت آن را مورد استفاده قرار دهند. مراقب باشید که این پماد هیچ‌گاه نباید به صورت مالیده شود.
- ۴- بعد از مصرف این پماد دست ها را با آب و صابون بشویند.
- ۵- فقط بر روی پوست سالم مالیده شود.
- ۶- از تماس محلول یا کرم کالامین دی در چشم، سطوح مخاطی و نیز ناحیه تناسلی خودداری شود.
- ۷- از محلول کالامین دی برای مناطق پر مو و از کرم این دارو در سایر نقاط بدن استفاده شود.

داروهای درمان شپش و درمان گال (جلدی قسمت دوم)

نام دارو	شکل دارو	سن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
گامابنزن هگزاکلراید (لیندان)	محلول (برای عقرب)	۵ سال به بالا	یک ورقه نازک بر روی پوست خشک بدن از گردن به پایین بمالید. پس از ۲۴ ساعت بشویید. (دستور کامل مصرف دارو را در صفحه مقابل ملاحظه فرمایید)	مقدار مورد نیاز برای یک بار مصرف	۱-نوزاد نارس ۲-در کودکان زیر ۵ سال و زنان باردار با تجویز پزشک مصرف شود. ۳-کسانی که سابقه تشنج یا غش دارند
شامپو (برای شپش)	شامپو (برای شپش)	۵ سال به بالا	از مصرف شامپو در حمام خودداری شود. پس از ماساژ کافی بایستی به مدت ۴ دقیقه یک تا دو قاشق سوپ-خوری برای موهای کوتاه و متوسط و ۴ قاشق برای موهای بلند را به مو و پوست و یا مناطق آلوده سر و اطراف مناطق مودار بمالند. حداقل مدت ۴ دقیقه دارو را در مناطق آلوده باقی بگذارند سپس با مقدار کافی آب محل را شستشو دهند.	مقدار مورد نیاز برای یک بار مصرف و تکرار در هفته بعد در صورت نیاز	
کروتامیتون ۱۰ درصد	بزرگسال	بزرگسال	به عنوان دارو به طور کامل در تمام سطح بدن از چانه به پایین به خصوص در نقاط چین دار پوست مالیده شود و این عمل را می توان ۲۴ ساعت بعد تکرار کرد. صبح روز پس از مصرف دارو، ملحفه و لباس زیر را باید تعویض نمود و ۴۸ ساعت پس از آخرین بار مصرف دارو باید حمام کرد	مقدار مورد نیاز برای یک بار مصرف و تکرار بعد از ۲۴ ساعت در صورت نیاز	۱-در کودکان با نظر پزشک ۲-زنان باردار
پرمترین ۱ درصد	شامپو (برای شپش)	۵ سال به بالا	جهت شستشوی سر به مدت ۱۰ دقیقه پس از ماساژ بر پوست سر و ریشه موها در محل باقی گذاشته و سپس شستشو داده شود.	مقدار مورد نیاز برای یک بار مصرف و تکرار در هفته بعد در صورت نیاز	-کسانی که به دارو حساسیت دارند

توصیه کنید:

- الف- از محلول لیندان برای جرب یا گال و از شامپو برای شپش استفاده شود.
- ب- این داروها روی صورت مالیده نشوند. دقت شود داخل چشم یا دهان نرود و در صورت تماس با چشم فوراً چشم را با آب تمیز بشویند.
- ج- از مصرف این داروها بر روی زخم‌ها، خراشیدگی‌ها و بریدگی‌ها خودداری کنید.
- د- قبل از مصرف شامپو و محلول گامابنزن و شامپو پرمترین دارو را تکان دهید.

برای درمان آلودگی با جرب نکات زیر رعایت شود:

- ۱- اگر بیمار قبل از مصرف دارو حمام کرده باشد، باید پوست را کاملاً خشک و خنک کند و سپس مقدار کافی از دارو را به خوبی به تمام پوست بدن از گردن به پایین بمالد و بین انگشتان پا، زیر بغل، کشاله ران و در محل ضایعه ماساژ بیشتری بدهند.
- ۲- دارو را به مدت ۲۴ ساعت بر روی پوست باقی بگذارند و سپس پوست را بشویند.
- ۳- برای جلوگیری از آلودگی مجدد از لباس‌هایی که به تازگی جوشانده و خشک نموده‌اند استفاده کنند.
- ۴- لباس‌های آلوده را که به تن داشته‌اند به مدت ۳۰ دقیقه جوشانیده و خشک نمایند.
- ۵- ملحفه‌ها را شستشو و حداقل ۱۰ دقیقه بجوشانند. این کار برای آلودگی با شپش نیز باید انجام گیرد.
- ۶- در صورت نیاز به استعمال مجدد بعد از یک هفته مجدداً طبق مراحل گفته شده عمل نمایند.
- ۷- قبل از مصرف شامپو، محلول لیندان و محلول کالامین، شیشه را کاملاً تکان دهند.
- ۸- کروتامیتون را به میزان محدود و در مواردی که نمی‌توان از محلول لیندان استفاده کرد به کار برید.

برای درمان آلودگی با شپش نکات زیر رعایت شود:

- ۱- بعد از خشک کردن موها، برای خارج کردن اجساد شپش و تخم آنها موها را با یک شانه دندانه ریز شانه کنید.
- ۲- برای جلوگیری از گسترش آلودگی، شانه و برس را با شامپو بشویند.
- ۳- از مصرف شامپو به طور مرتب اجتناب کنید.
- ۴- اطرافیان فرد مبتلا را نیز هم زمان درمان کنید.
- ۵- توصیه می‌شود در صورت بقای مشکل ضمن بازبینی یک هفته بعد درمان تکرار شود.

داروهای جلدی (قسمت سوم)

نام دارو	شکل دارو	سن و وزن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
پماد سوختگی (روغن کبد ماهی)	پماد	در همه سنین	۳ تا ۴ بار در روز برای رفع خشکی پوست، مقدار کمی از این پماد روی پوست مالیده شود	یک لوله	
نیتروفورازون*	کرم	در همه سنین	۲ تا ۳ بار در روز هر بار کمی از این دارو را در محل بمالند	یک لوله	

* از کرم نیتروفورازون در درمان سوختگی های درجه ۲ که با سایر داروها بهبود نیافته اند استفاده کنید.

توجه کنید:

در موارد زیر می توانید از پماد سوختگی استفاده کنید:

۱- قرمزی ران و کشاله ران کودک در اثر ادرار

۲- سوختگی در اثر آفتاب

۳- سوختگی هایی که تاول نزده باشد.

داروی درمان برفک

نام دارو	شکل دارو	سن و وزن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
نیستاتین	قطره (سوسپانسیون خوراکی)	نوزادان	۴ بار در روز- هر بار یک سی سی	یک شیشه	
		شیرخواران	۴ بار در روز- هر بار دو سی سی		

توجه کنید:

۱- روی قطره چکان این دارو چند خط است. اگر قطره چکان را تا اول خط از پایین پر کنید حاوی یک سانتی متر مکعب دارو خواهد بود.

۲- در هر بار، نصف مقدار داروی لازم را در سمت چپ دهان و نصف دیگر دارو را در سمت راست دهان کودک بچکانید. دارو باید با قسمت هایی که برفک دارد تماس پیدا کند.

۳- دارو دور از نور نگهداری شود.

۴- قبل از مصرف آن را تکان دهید.

۵- برای مصرف سوسپانسیون خوراکی نیمی از مقدار مصرف در هر طرف دهان بریزید و تا حد امکان در دهان نگه داشته تا با قسمت هایی که برفک دارد تماس پیدا کند و سپس ببلعید.

محلول های جلدی ضد عفونی کننده

نام دارو	شکل دارو	سن و وزن	مقدار و طرز دادن دارو	به چه کسانی نباید از این دارو داد
پویدون آیداین (بتادین)	محلول	در همه سنین	زخم ها را با این محلول شستشو دهید. (از رقیق کردن دارو خوداری کنید)	به کسانی که نسبت به این دارو حساسیت داشته اند
سرم نمکی (سرم فیزیولوژی)	محلول	در همه سنین	زخم ها را قبل و بعد از ضد عفونی با بتادین و ساولن با این محلول بشویید	
ستریمیدسی (ساولن) غلیظ	محلول	در همه سنین	این دارو برای شستشو و تمیز کردن زخم ها و ضد عفونی کردن وسایل پانسمان است. (محلول را قبل از مصرف رقیق کنید. ۱۵ سی سی در ۱۰۰ سی سی آب)	به کسانی که نسبت به این دارو حساسیت داشته اند
الکل اتیلیک رنگی ۷۰ درجه	محلول	در همه سنین	برای ضد عفونی کردن محل تزریق و داماسنج استفاده شود	
الکل اتیلیک سفید (طبی ۷۰ درجه)	محلول	نوزاد	برای پانسمان ناف نوزاد استفاده می شود	

توجه کنید:

- ۱- محلول ستیریمید سی را باید قبل از مصرف رقیق کرد (۱۵ سی سی در ۱۰۰ سی سی آب) برای رقیق کردن محلول باید آب را آهسته به دارو اضافه کرد تا زیاد کف نکند.
- ۲- محلول رقیق شده ستیریمید سی را فقط در همان روز مصرف کنید و باقی آن را دور بریزید.
- ۳- محلول ستیریمید سی نباید وارد دهان، چشم یا گوش شود.
- ۴- همراه محلول ستیریمیدسی نباید صابون به کار برد.
- ۵- دهانه شیشه محلول ستیریمید سی را نباید با چوب پنبه پوشاند.
- ۶- محلول پویدون آیداین خاصیت قارچ کش- باکتری کش دارد.
- ۷- برای تهیه الکل ۷۰ درجه سه پیمانه الکل اتیلیک را با یک پیمانه آب جوشیده سرد شده مخلوط کنید.

داروی چشمی

نام دارو	شکل دارو	سن و وزن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می‌توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
سولفاستامید ۱۰ درصد	قطره چشمی	در همه سنین	هر سه ساعت یک بار هر بار دو قطره در گوشه داخلی چشم بچکاند	یک شیشه	۱- حساسیت به دارو ۲- عفونت شدید چشمی ۳- اگر علائم دیگری به همراه ناراحتی چشم وجود داشته باشد ۴- اگر نوزاد فقط اشک ریزش باشد
تتراسایکلین ۱ درصد	پماد چشمی	بزرگسالان	سه بار در روز هر بار به اندازه یک گندم در گوشه داخلی چشم بگذارید چشم را مالش ندهید و پاک نکنید	یک لوله	نوزادان

توجه کنید:

- ۱- در صورت وجود عفونت‌های شدید چشمی یا همراه بودن علائم دیگر و یا عدم بهبودی علی‌رغم ۵ روز درمان، بیمار را به پزشک ارجاع فوری نمایید.
- ۲- اگر نوزاد فقط با علامت اشک ریزش مراجعه نماید می‌بایست به مرکز بهداشتی درمانی ارجاع فوری شده و از انجام هرگونه درمان خودداری نمایید.
- ۳- اگر رنگ قطره زرد مایل به قرمز یا قهوه‌ای شده بود آنرا مصرف نکنید.
- ۴- داروها را دور از نور نگهداری کنید.
- ۵- به تاریخ انقضای دارو توجه کنید.
- ۶- دقت کنید نوک قطره چکان با چشم تماس پیدا نکند.
- ۷- بعد از اینکه قطره چشم باز شد و برای یک دوره درمان از آن استفاده کرد باقی‌مانده ی قطره برای استفاده‌های بعدی مناسب نیست.
- ۸- به نوزادان در بدو تولد، به منظور پیشگیری از عفونت‌های چشمی هیچ نوع قطره و پماد آنتی بیوتیک چشمی داده نمی‌شود.
- ۹- در خانه‌های بهداشت در صورت مواجه با عفونت‌های چشمی خفیف می‌بایست نوزادان به مدت ۵ روز از قطره سولفاستامید استفاده نمایند و چنانچه بهبودی حاصل نشد به مرکز بهداشتی درمانی روستایی ارجاع داده شوند. در مورد عفونت‌های شدید چشمی نیز باید سریعاً نسبت به ارجاع نوزادان اقدام نمایند.

داروهای مراقبتی جهت پیشگیری از کمبود ویتامین و کم خونی

نام دارو	شکل دارو	سن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می‌توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
ویتامین آ+د	قطره	از روز ۳-۵ بعد از تولد تا ۲ سالگی	روزی یک بار ۲۵ قطره	یک شیشه	
مولتی ویتامین مینرال	کپسول	از شروع ماه پنجم حاملگی تا سه ماه پس از زایمان	روزی یک عدد	۳۰ عدد	
سولفات آهن یا فرس سولفات	قطره	** ۶ ماهگی تا ۲ سالگی	روزانه ۱۵ قطره	یک شیشه	
	قرص	از شروع ماه پنجم حاملگی تا پایان ماه سوم بعد از زایمان	روزی یک قرص	۳۰ قرص	
اسید فولیک	قرص	به محض اطلاع از بارداری و یا ترجیحاً سه ماه قبل از شروع بارداری تا پایان بارداری	روزانه یک قرص		

** شروع قطره آهن هم زمان با شروع تغذیه تکمیلی است که معمولاً در پایان ۶ ماهگی می‌باشد ولی با توجه به منحنی رشد کودک می‌توان از پایان چهار تا شش ماهگی شروع کرد.
توجه کنید:

- ۱- فرآورده‌های آهن را دور از دسترس کودکان قرار داده و در جای خنک و دور از نور نگهداری کنید
- ۲- قرص سولفات آهن، مدفوع را تیره و سیاه رنگ می‌کند.
- ۳- فرآورده‌های آهن را نباید به همراه مواد لبنی مانند شیر، مواد غذایی، چای، حبوبات و داروهای ضدترشی معده مصرف کرد.
- ۴- قطره آهن را ته دهان شیرخوار چکانده و پس از هر بار مصرف به بچه کمی آب دهند. در غیر این صورت دندان های شیرخوار را جرم تیره رنگی می‌پوشاند.
- ۵- به زنان باردار آموزش دهید که قرص آهن را حتماً بعد از غذا و قبل از خواب مصرف نمایند تا از بروز عوارضی مانند حالت تهوع و استفراغ جلوگیری شود.
- ۶- در صورتی که خانم باردار علی‌رغم مصرف صحیح قرص دچار علائمی مانند بی‌اشتهایی، تهوع، استفراغ، عرق کردن، تشنگی بیش از حد و سرگیجه شود، دارو را قطع نموده و علاوه بر توصیه به مصرف بیشتر مایعات، او را به پزشک ارجاع نمایید.
- ۷- در ارائه داروهای مراقبتی برای اطفال زیر یک سال و خانم های باردار همواره باید آخرین دستورالعمل - های وزارت متبوع مد نظر باشد.

داروی مراقبت نوزادان

نام دارو	شکل دارو	سن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
ویتامین K ₁	آمپول ۱ میلی- گرم	بلافاصله یا حداکثر ۲۴ ساعت پس از تولد نوزاد	برای نوزادان نارس ۰/۵ میلی گرم و برای نوزادان با وزن طبیعی یک میلی گرم به صورت تزریق عضلانی		

توجه کنید:

به کلیه نوزادانی که در منزل متولد شده‌اند نیز تزریق شود.

داروهای عفونت‌های حاد تنفسی (ARI)

داروی درمان گلودرد استرپتوکوکی

نام دارو	شکل دارو	سن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می‌توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
پنی سیلین وی	سوسپانسیون ۱۲۵ میلی گرم در ۵ میلی لیتر	۶۰ روزه تا ۱۲ ماه (۵ تا ۸ کیلوگرم)	هر ۸ ساعت یک قاشق غذاخوری (۵ سی سی) به مدت ۱۰ روز	یک شیشه	به کسانی که به پنی سیلین یا مشتقات آن حساسیت دارند به موقع مصرف پنی سیلین دچار علائمی مانند تنگی نفس، گرگرفتگی، تورم، کهیر و غیره می‌شوند (باید این موضوع را از دوستان و اطرافیان او سؤال کرد)
		۱۲ ماهه تا ۵ ساله (۱۰ تا ۱۹ کیلوگرم)	هر ۸ ساعت دو قاشق غذاخوری (۱۰ سی سی) به مدت ۱۰ روز		
	سوسپانسیون ۲۵۰ میلی گرم در ۵ میلی لیتر	۶۰ روزه تا ۱۲ ماه (۵ تا ۹ کیلوگرم)	هر ۸ ساعت یک قاشق مرباخوری (۲/۵ سی سی) به مدت ۱۰ روز	یک شیشه	
		۱۲ ماهه تا ۵ ساله (۱۰ تا ۱۹ کیلوگرم)	هر ۸ ساعت یک قاشق غذاخوری (۵ سی سی) به مدت ۱۰ روز		
قرص ۵۰۰ میلی گرم	بالاتر از ۵ سال	هر ۸ ساعت یک قرص به مدت ۱۰ روز	۹ عدد قرص		

توجه کنید:

- ۱- بیماری که به او پنی سیلین خوراکی می‌دهید حتماً باید هر سه روز یک بار پیگیری شود.
- ۲- در پیگیری‌ها مجدداً پنی سیلین خوراکی را ادامه دهید به طوری که مجموعاً بیمار ۱۰ روز پنی سیلین مصرف نماید.
- ۳- دارو را دور از نور و حرارت نگهداری کنید. از مراجعین نیز بخواهید همین کار را بکنند.
- ۴- به تاریخ مصرف داروها توجه کنید.
- ۵- اهمیت مصرف مرتب پنی سیلین و علت پیگیری را به بیمار بگویید. توصیه کنید شربت را قبل از مصرف خوب تکان دهند و طبق دستور مصرف کنند. داروی تهیه شده فقط ۷ روز در دمای اتاق و یا ۱۴ روز در یخچال قابل نگهداری است و بعد بایستی دور ریخته شود.
- ۶- کودکان بیمار کوچکتر از ۶۰ روز باید فوراً به پزشک ارجاع شوند.

داروی درمان پنومونی و یا عفونت حاد گوش

نام دارو	شکل دارو	سن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می-توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
کوتریموکسازول	سوسپانسیون	یک ماهه تا ۶۰ روز	یک قاشق مرباخوری (۲/۵ سی سی) بعد ارجاع فوری	یک شیشه	در بیمارانی که حساسیت با باقلا دارند (فاویسم) مشکلات کبدی، کلیه و کم خونی در بیمارانی که سابقه تغییر رنگ ادرار به دنبال مصرف کوتریموکسازول دارند
		۶۰ روزه تا ۱۲ ماه (۵ تا ۹ کیلوگرم)	هر ۱۲ ساعت یک قاشق غذاخوری (۵ سی سی) به مدت ۵ روز		
		۱۲ ماهه تا ۵ ساله (۱۰ تا ۱۹ کیلوگرم)	هر ۱۲ ساعت سه قاشق مرباخوری (۷/۵ سی سی) به مدت ۵ روز		
	قرص	یک ماهه تا ۶۰ روز	یک قرص و بعد ارجاع فوری	۸ قرص	
		۶۰ روزه تا ۱۲ ماه (۵ تا ۹ کیلوگرم)	هر ۱۲ ساعت دو قرص به مدت ۵ روز		
		۱۲ ماهه تا ۵ ساله (۱۰ تا ۱۹ کیلوگرم)	هر ۱۲ ساعت سه قرص به مدت ۵ روز		
کودکان				۱۲ قرص	

توجه کنید:

- ۱- داروی انتخابی برای درمان کودکان ۶۰ روزه تا ۵ ساله کوتریموکسازول است، اگر این دارو در دسترس نبود از آموکسی سیلین استفاده کنید.
- ۲- در درمان این بیماران ترجیحاً از شربت کوتریموکسازول استفاده کنید. اگر شربت در اختیار ندارید می-توانید از قرص کودکان نیز استفاده نمائید.
- ۳- برای اطلاع بیشتر به پوستر عفونت های حاد تنفسی مراجعه کنید.
- ۴- دارو بهتر است با معده خالی و با یک لیوان آب مصرف شود.
- ۵- باید دوره درمان کامل شود.
- ۶- در صورت بروز اسهال، سرگیجه، کاهش اشتها، تهوع و استفراغ، بروز بثورات جلدی و تغییر ادرار به رنگ چای، دادن دارو را متوقف و ارجاع فوری دهید.
- ۷- کودک مبتلا به پنومونی می-بایست ظرف ۴۸ ساعت مجدداً ارزیابی شود. در صورتی که بهتر شده باشد درمان را تا ۵ روز ادامه داده و در غیر این صورت باید ارجاع فوری شود.

داروی درمان پنومونی و عفونت حاد گوش در صورت در دسترس نداشتن کوتریموکسازول

نام دارو	شکل دارو	سن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می-توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
آموکسی سیلین	سوسپانسیون ۱۲۵ میلی گرم در ۵ میلی لیتر	یک ماهه تا ۶۰ روز	یک قاشق مرباخوری (۲/۵ سی سی) بعد ارجاع فوری	یک شیشه	به کسانی که به پنی سیلین یا مشتقات آن حساسیت دارند یعنی موقع مصرف پنی سیلین دچار علائمی مانند تنگی نفس، گرگرفتگی، تورم و کهیر و ... می شوند . (باید این موضوع از دوستان و اطرافین او سؤال کرد)
		۶۰ روزه تا ۱۲ ماه (۵ تا ۹ کیلوگرم)	هر ۸ ساعت یک قاشق غذاخوری (۵ سی سی) به مدت ۵ روز		
		۱۲ ماهه تا ۱۹ ساله (۱۰ تا ۱۹ کیلوگرم)	هر ۸ ساعت دو قاشق غذاخوری (۱۰ سی سی) به مدت ۵ روز		
	سوسپانسیون ۲۵۰ میلی گرم در ۵ میلی لیتر	یک ماهه تا ۶۰ روز (کمتر از ۵ کیلوگرم)	یک قاشق چای خوری (۱/۲۵ سی سی) و بعد ارجاع فوری		
		۶۰ روزه تا ۱۲ ماه (۵ تا ۹ کیلوگرم)	هر ۸ ساعت یک قاشق مرباخوری (۲/۵ سی سی) به مدت ۵ روز		
		۱۲ ماهه تا ۱۹ ساله (۱۰ تا ۱۹ کیلوگرم)	هر ۸ ساعت یک قاشق غذاخوری (۵ سی سی) به مدت ۵ روز		

توجه : ۱- داروی انتخابی درمان پنومونی و عفونت حاد گوش در کودکان ۶۰ روزه تا ۵ ساله کوتریموکسازول است، در غیر این صورت از آموکسی سیلین استفاده کنید.

۲- جهت آماده نمودن شربت به تدریج آب جوشیده سرد شده را اضافه کرده و مرتباً تکان دهید تا حجم داخل شیشه به خط نشانه برسد.

۳- شربت را بایستی قبل از مصرف خوب تکان داد و طبق دستور مصرف نمود. داروی تهیه شده فقط ۷ روز در دمای اتاق و یا ۱۴ روز در یخچال قابل نگهداری است و بعد بایستی دور ریخته شود.

۴- کودک مبتلا به پنومونی می بایست ظرف ۴۸ ساعت مجدداً ارزیابی شود و در صورتی که بهتر شده باشد درمان را تا ۵ روز ادامه دهید.

۵- برای اطلاع بیشتر به پوستر عفونت های حاد تنفسی مراجعه کنید.

۶- آموکسی سیلین را می توان همراه شیر، آب میوه، و یاسایر مایعات مصرف کرد.

درمان پنومونی شدید در کودکان ۶۰ روزه تا ۵ ساله در صورتی که ارجاع به هیچ وجه امکان نداشته باشد

نام دارو	شکل دارو	سن	مقدار و طرز دادن دارو	به هر مراجعه کننده چقدر می‌توانید از این دارو بدهید	به چه کسانی نباید از این دارو داد
کلرامفنیکل	سوسپانسیون ۱۵۰ میلی گرم در ۵ میلی لیتر	۶۰ روزه تا ۶ ماه (۵ تا ۹ کیلوگرم)	هر ۶ ساعت ۱/۵ قاشق غذاخوری (۷/۵ سی سی) به مدت ۵ روز	یک شیشه	به شیرخواران کوچکتر از ۶۰ روز
		۶ ماهه تا ۵ ساله (۱۰ تا ۱۹ کیلوگرم)	هر ۶ ساعت ۲/۵ قاشق غذاخوری (۶/۵ سی سی) به مدت ۵ روز	دو شیشه	

توجه کنید:

این دارو جزو سهمیه داروهای خانه بهداشت نمی‌باشد. میزان مورد نیاز از این دارو را فقط در صورتی که در فصولی از سال (زمستان) که امکان ارجاع بیماران وجود ندارد به تعداد محدود از مراکز بهداشتی درمانی روستایی مربوطه درخواست نمایید.